Abel Tasman, de Noorderling die het Zuidland zocht

- Handleiding voor leerkracht-

een erfgoedproject van Tineke Neyman
in opdracht van Erfgoedpartners en het Abel Tasmanmuseum in Lutjegast
2016

Inhoudsopgave

Inleiding 3

Het project

doelgroep 4

doelen 5

thema's en aansluiting 5

De lessen

Les 1: introductie in de klas 7

Les 2: museumles 9

Les 3: verwerking in de klas 11

Verdieping

Abel Tasman 16

Het Abel Tasmanmuseum 20

lestips voor kinderen die wel een extra uitdaging kunnen gebruiken 21

voor wie nog meer wil weten (websites en (lees-)boeken) 24

tekst bij de Powerpoints 26

Inleiding

Achtergrond

Het project '*Abel Tasman, de Noorderling die het Zuidland zocht'*, is onderdeel van het erfgoedtraject dat Erfgoedpartners in samenwerking met scholen en erfgoedinstellingen opgezet heeft voor de gemeente Grootegast.

Doelgroep en opzet

Het project is bedoeld voor groep 7 en 8. Het bestaat uit drie onderdelen: een inleiding in de klas, een museumles in het Abel Tasmanmuseum en een beeldende verwerkingsles in de klas.

Twee thema's

Het project draait om de thema's 'navigeren' en 'bronnen'. De kinderen leren dat onze hulpmiddelen om te navigeren en de manier waarop wij informatie zoeken en verwerken niet meer en niet minder zijn dan hedendaagse oplossingen op vragen die mensen al eeuwenlang bezig houden, namelijk: hoe vind ik mijn weg op onbekend terrein en hoe verhoud ik me tot de ontdekkingen die ik daar doe? De kinderen leren dit door voorwerpen, verhalen en beelden te bekijken en te onderzoeken. Daarnaast worden ze uitgedaagd om hun eigen verbeelding los te laten op het verhaal van de 'Murderer's Bay'.

Beeldmateriaal

In de handleiding zijn afbeeldingen opgenomen. Als u de afbeeldingen ook in de klas wilt laten zien, kunt u ze als Powerpoint downloaden van de site van Erfgoedpartners: http://www.erfgoedpartners.nl/ → publiek en educatie (linksboven) →educatie (linksboven) → erfgoededucatietrajecten (onder de foto) → naar beneden scrollen tot je, onder 'Grootegast' het project over Abel Tasman vindt.
Bij elke afbeelding hoort een tekst met informatie. Die vindt u zowel in de Powerpoint (in het scherm 'commentaar' onderaan elke dia) als achterin deze handleiding.

Extra informatie

Voor het geval u zich eerst op het onderwerp wilt oriënteren, uw klas de smaak helemaal te pakken krijgt óf voor het geval er kinderen in uw klas zitten die wel wat extra uitdaging kunnen gebruiken, zijn er aan het eind van deze handleiding extra informatie, lestips en een lijst met spannende boeken in interessante websites toegevoegd.

Ik wens u en uw klas veel plezier op uw ontdekkingsreis.

Tineke Neyman
augustus 2016

Het Project

Doelgroep
groep 7 en 8

Leerdoelen
Kennis

- De kinderen weten wie Abel Tasman was.
- De kinderen weten dat de VOC een 17e eeuwse handelsonderneming was.
- De kinderen kunnen uitleggen waarom de VOC Tasman de opdracht gaf om het Zuidland te zoeken.
- De kinderen kunnen uitleggen waarom Abel Tasman een scheepsjournaal bijhield.
- De kinderen kunnen verbanden leggen tussen historische voorwerpen en voorwerpen uit hun eigen leefwereld.
- De kinderen kunnen tenminste drie instrumenten of middelen noemen die mensen gebruiken om hun weg te vinden op onbekend terrein.
- De kinderen kunnen tenminste drie instrumenten of middelen noemen die mensen in de 17e eeuw gebruikten om hun weg te vinden op onbekend terrein.
- De kinderen kunnen de werking van de bovengenoemde moderne én 17e eeuwse instrumenten globaal uitleggen.
- De kinderen kunnen overeenkomsten en verschillen tussen de bovengenoemde navigatie-instrumenten noemen.
- De kinderen kunnen de beeldende elementen in het kunstwerk 'Terra Incognita' van Hans Mes duiden in relatie tot het verhaal van Abel Tasman.

Vaardigheden

- De kinderen kunnen zich door het onderzoeken van een historische navigatie-instrument een idee vormen van de manier waarop dit instrument werk en gebruikt werd.
- De kinderen kunnen een verhaal dat ze gehoord hebben verbeelden in een serie tekeningen.

Houding

- De kinderen leren dat musea interessante, leuke plekken zijn om te bezoeken.
- De kinderen leren respectvol om te gaan met oude voorwerpen.
- De kinderen beseffen dat voorwerpen in een museum betekenisdragers zijn; dat een voorwerp in een museum een 'verhaal' vertegenwoordigt dat groter is dan de fysieke verschijning van het voorwerp zelf.
- De kinderen leren dat oude voorwerpen historische antwoorden zijn op vragen die ook tegenwoordig leven (denk aan: navigeren).

- De kinderen kunnen uitleggen wat de betekenis van Abel Tasman is voor een plaats als Lutjegast.
- De kinderen beseffen dat ze zich bij geschreven bronnen altijd kritisch af moeten vragen wat het doel en de boodschap van de bron is.

Thema's en aansluiting

In het Abel Tasmanmuseum worden veel verschillende thema's aangesneden. In dit project worden twee daarvan uitgelicht, te weten de thema's 'navigatie' en 'bronnen'. Dat is een bewuste keuze.
Het thema 'navigatie' biedt interessante mogelijkheden voor vergelijkingen met hedendaagse navigatie uit de belevingswereld van het kind (denk aan GPS navigatie en Google maps). Bovendien sluit het aan bij de wens van het ministerie van OCW om op scholen meer aandacht te besteden aan techniek. Tenslotte biedt het thema 'navigatie' de kans om kinderen te wijzen op het feit dat zowel oude als moderne technieken oplossingen zijn voor een kennelijk erg menselijke behoefte, namelijk: hoe vind je de weg naar (en in) onbekend gebied? Het project stimuleert daarmee het cultureel bewustzijn van kinderen.

Het thema 'bronnen' sluit, behalve bij de kerndoelen voor het basisonderwijs, ook aan bij een thema als 'mediawijsheid'. In het project wordt namelijk aandacht besteed aan het feit dat teksten altijd geschreven worden met een bedoeling en aan de daarmee samenhangende vraag naar de objectiviteit en betrouwbaarheid van bronnen. Door de aandacht te vestigen op het feit dat dat geldt voor zowel17e eeuwse als moderne teksten, wordt er een gemakkelijk te begrijpen parallel getrokken tussen vroeger en nu. Daarmee wordt het historisch bewustzijn van kinderen gestimuleerd.
Met dat beroep op het kritisch denkvermogen sluit het project bovendien aan bij de steeds vaker gehoorde behoefte om kinderen op school te trainen in de zogenaamde 21e eeuwse vaardigheden.

Los van het bovenstaande sluit het project aan bij een aantal duidelijk omschreven kaders:

De kerndoelen voor het basisonderwijs[1]

- Nederlands (kerndoelen 1, 3 en 12)
- natuur en techniek (kerndoelen 44 en 46)
- oriëntatie op jezelf en de wereld: ruimte en tijd (kerndoelen 47, 50, 51, 52 en53)
- kunstzinnige oriëntatie (kerndoelen54, 55 en 56).

De tien tijdvakken van De Rooij: Tijdvak 'Tijd van vorsten en regenten, 1600-1700.

[1] http://www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/rapporten/2006/04/28/kerndoelenboekje/kerndoelenboekje.pdf (geraadpleegd 24/12/2015)

De canon van Nederland: VOC[2]

De canon van Groningen: boegbeeld Abel Tasman[3]

[2] http://entoen.nu/voc (geraadpleegd 23/7/2015)

[3] http://www.deverhalenvangroningen.nl/alle-verhalen/groninger-boegbeeld-9-abel-tasman (geraadpleegd 23/7/2015)

De lessen

Het project bestaat uit drie lessen: een voorbereidende les op school, een museumles en een beeldende verwerkingsles op school.

1. voorbereidende les

tijd: ca. 15 minuten
doel: introductie van het onderwerp
plaats: op school
werkvorm: klassengesprek
vaardigheden: waarnemen, verbeelden
media: taal, grafische tekens

Voorbereiding:

- Lees de 'verdieping' achterin deze handleiding. Je vindt er korte informatie over Abel Tasman en het Abel Tasmanmuseum.

Uitvoering:

- Vertel de klas dat jullie uitgenodigd zijn voor een bezoek aan het Abel Tasmanmuseum in Lutjegast.
- Vertel kort wie Abel Tasman was, dat hij geboren is in Lutjegast, dat hij leefde in de 17^{e} eeuw en dat hij door de VOC op pad gestuurd werd om een route naar het Zuidland te vinden. Dat Zuidland was een legendarisch land waarvan men vermoedde dat het moest bestaan, maar waarvan niemand precies wist waar het lag, hoe het er uit zag of wie er woonden.
- Vertel dat hij op zijn zoektocht naar het legendarische Zuidland het huidige Tasmanië en Nieuw Zeeland ontdekt heeft.
- Activeer eventuele voorkennis door te verwijzen naar behandelde lesstof die te maken heeft met dit onderwerp of door op een kaart aan te wijzen waar Nieuw Zeeland ligt. Gebruik daarvoor bijvoorbeeld afbeelding 3. Die zit ook in de PowerPoint die bij dit lespakket hoort.
- Maak kinderen alvast nieuwsgierig door hun verbeelding te prikkelen met vragen als:
  - hoe kon Abel Tasman nou weten dat er een Zuidland bestond als het nog door niemand ontdekt was?
  - hoe zou Abel Tasman naar Nieuw Zeeland gereisd zijn?
  - waar zou zijn reis begonnen zijn?
  - hoe lang zou hij over zijn reis gedaan hebben?
  - hoe wist hij de weg te vinden naar dat voor hem onbekende land?
  - hoe zou het zijn om maandenlang op een schip te leven?
  - wat hoop je dat je in het museum gaat zien?

Je hoeft de antwoorden op de bovenstaande vragen niet paraat te hebben. Het gaat er vooral om dat de nieuwsgierigheid van de kinderen geprikkeld wordt en dat hun aandacht alvast op de te behandelen thema's (navigatie en bronnen) gericht wordt.

1. Het groene eiland rechtsonder op de kaart is Australië. Het kleine eilandje er recht onder is Tasmanië. De twee smalle groene eilanden ten zuidoosten van Australië zijn het Noorder- en het Zuidereiland, die samen Nieuw Zeeland vormen.

Les 2. museumles

tijd:	60 minuten
doel:	kennis opdoen over kunst, erfgoed, techniek, media en geschiedenis / verbanden kunnen leggen tussen eigen leefwereld en verleden
plaats:	Abel Tasmanmuseum, Lutjegast
werkvorm:	luisteren, kijken, gesprek, bevragen
vaardigheden:	waarnemen, conceptualiseren, analyseren
media:	taal, voorwerpen, grafische media

Voorbereiding
Vertel de kinderen voorafgaand aan het bezoek dat ze te gast zijn in het museum en welk gedrag je dus van ze verwacht.

Uitvoering
In het museum wordt de groep ontvangen door een erfgoedmeester of –juf.

Hij/zij gaat met de kinderen in gesprek over hun eigen reizen en over reizen in vroeger tijden.
Vervolgens vertelt de erfgoedmeester- of juf kort wat Abel Tasman aan informatie tot zijn beschikking had toen hij vertrok om een hem onbekend land te gaan ontdekken (onderwerp: bronnen en de betrouwbaarheid daarvan).

Daarna laat hij/zij laat een aantal navigatie-instrumenten zien die tot de collectie van het museum behoren. De kinderen mogen aan de hand van een replica van deze voorwerpen zelf onderzoeken hoe ze denken dat die instrumenten werken.

De erfgoedmeester of –juf legt uit hoe de instrumenten aan boord van een schip gebruikt werden (onderwerp: navigatie / techniek). Hij zij vraagt de kinderen waarom ze denken dat het museum deze voorwerpen wil bewaren en laten zien (onderwerp: erfgoed als informatiedrager).

De erfgoedmeester of –juf laat een beeld van een prauw met bemanning zien. Hij/zij vertelt over de eerste, tamelijk dramatisch verlopen ontmoeting van Tasman met de inheemse bewoners van Nieuw Zeeland. Ze vertelt dat Tasman dit verhaal opschreef in zijn journaal (thema: bronnen en de betrouwbaarheid daarvan).

Tot slot verwijst de erfgoedmeester of –juf naar het feit dat mensen in de 17e eeuw (net als wij nu nog), smulden van dat soort dramatische verhalen. Vaak werden de prenten die afgedrukt werden in verslagen van dramatische zeereizen gekopieerd op kleinere bladen die mensen dan konden kopen. Een soort stripverhalen waarin te zien én te lezen was wat voor rampspoed er had plaatsgevonden.

Ter afscheid neemt de ergoedmeester of –juf de kinderen mee naar het monument dat in het grasveld naast het museum staat. Het is gemaakt door Hans Mes en het heet 'Terra Incognita' (Onbekend Land). Het verwijst naar de reis van Abel Tasman. De erfgoedmeester of –juf wijst op de verschillende beeldelementen en refereert nog een keer aan het verhaal van Murderers Bay. Tot slot daagt de erfgoedmeester of -juf de kinderen uit om, naar analogie van de 17^{e} eeuwse prenten, een beeldverhaal te maken over de gebeurtenissen in de Moordenaarsbaai.

Les 3: verwerkingsles

tijd:	60 minuten
doel:	een verhaal verbeelden / oefenen van vaardigheden op het gebied van handvaardigheid
plaats:	op school
werkvorm:	klassengesprek, beeldend
vaardigheden:	waarnemen, conceptualiseren, analyseren, verbeelden
media:	taal, grafische media

<u>Voorbereiding</u>

- Zorg dat je de volgende informatie paraat hebt, zodat je die door kunt geven aan de kinderen:

  In de 17e eeuw smulden mensen van verhalen over gruwelijke moorden en scheepsrampen. Hoe sensationeler, hoe beter. Wat dat betreft waren ze toen niet anders dan de mensen van nu.
  Vandaar verslagen, pamfletten, prenten én liederen die er gemaakt werden over scheepsrampen gretig aftrek vonden.
  Vaak werden de prenten, die afgedrukt stonden in de boeken met verslagen van dramatische zeereizen, nagemaakt en gedrukt op kleinere bladen van goedkoop papier. Die werden op straat verkocht. Het waren een soort stripverhalen waarin te zien én te lezen was wat voor rampspoed er had plaatsgevonden.

  Een beroemd verhaal was dat van de schipbreuk van schipper Bontekoe. In 1618 vloog het VOC schip van schipper Bontekoe op zee, doordat iemand onhandig was met vuur, in brand. Het schip had 35 vaten buskruit aan boord en je kunt al raden wat er gebeurde: het schip ontplofte. De schipper kon met een aantal bemanningsleden in een sloep vluchten. Na een reis vol honger (het leek er zelfs even op dat de bemanning de scheepsjongens op wilde eten), dorst en gevechten met de inheemse bevolking, werden ze gered door een ander VOC schip.
  In het verslag over die schipbreuk en de daarop volgende avonturen werd Bontekoe beschreven als een heel christelijke en goede man. Er werden héél veel boeken en prenten van de schipbreuk van Bontekoe gedrukt. Zijn verhaal werd zodoende beroemd.
  Veel later, in 1924, schreef Johan Fabricius een spannend kinderboek over de scheepsramp: 'Scheepsjongens van Bontekoe'. Het werd een beroemd kinderboek. Zo beroemd, dat kunstenaar Jan van Druten in 1968 een beeld maakte van de hoofdpersonen. Het staat aan de haven in Hoorn, de plaats waar Bontekoe vandaan vertrok. In 2007 werd het boek verfilmd.

- Zet de Powerpoint klaar. Je gebruikt voor deze les de plaatjes van de 17e eeuwse prenten van scheepsrampen. Je vindt de PowerPoint op http://www.erfgoedpartners.nl/ → publiek en educatie (linksboven) →educatie (linksboven) → erfgoededucatietrajecten (onder de foto) → naar beneden scrollen tot je, onder 'Grootegast' het project over Abel Tasman vindt.
- Als je wilt, kun je dezelfde afbeeldingen ook kopiëren en uitdelen (zie de bladzijden hierna).

Materiaal

- Powerpoint 'Abel Tasman' → de dia's met de plaatjes van scheepsrampen.
- tekenpapier (minimaal A4)
- potloden
- kleurpotloden
- eventueel: gum
- eventueel: liniaal

uitvoering

- activeer de herinnering aan de ervaring van het museumbezoek door te vragen wat de kinderen het meest is bijgebleven van het bezoek aan het museum.
- refereer aan het verhaal van de Moordenaarsbaai. En aan de uitdaging van de erfgoedmeester of -juf om een prent van dit verhaal te maken.
- Vertel aan de hand van de informatie hierboven (zie 'voorbereiding') dat er in de 17e eeuw verslagen en prenten over scheepsrampen populair waren.
- Laat als voorbeeld de prent van Bontekoe zien.
- Vertel dat dat verhaal trouwens nog steeds populair is (boek, film….)
- Vertel dat de kinderen nu zelf een prent gaan maken over Tasmans dramatische ontmoeting met de Maori's in de Moordenaarsbaai.
- Laat, als voorbeeld en als geheugensteun, de prent uit het journaal van Tasman zien.
- Vraag de kinderen of ze nog weten hoe dat verhaal ging.
- Geef instructies voor het uitvoeren van de opdracht (zie hieronder).
- Geeft tijdens het uitvoeren van de opdracht feedback op de punten die je tijdens de instructie genoemd hebt.

Instructies voor de opdracht

- Bedenk hoe je het verhaal van de Moordenaarsbaai in vier zinnen kunt vertellen ("eerst….", "toen…..", "daarna….", "tenslotte…..."). Je maakt dus een mini-verhaal met een inleiding, twee scènes en een slot.
- Verdeel je tekenblad in vier delen (één streep horizontaal over het midden van het blad één streep verticaal over het midden van het blad)
- Teken de vier scènes in de vier vakken op je blad: gebruik voor elke scène een apart vak.

Je kunt de opdracht aanscherpen door de kinderen te vragen om te letten op de volgende punten (en daar tijdens de uitvoering feedback op te geven):

- Hoe zorg je ervoor dat de figuren in je verhaal herkenbaar zijn (bijv. doordat ze op elk plaatje dezelfde kleren in dezelfde kleur dragen)
- Hoe zorg je ervoor dat iedereen snapt waar je verhaal over gaat? (bijv. door alleen de hoofdzaken te tekenen, of door tekst onder je tekening te zetten, of door tekstballonnetjes toe te voegen, of door de hoofdpersonen groter te tekenen dan de rest)
- Zorg er voor dat de vier plaatjes duidelijk met elkaar te maken hebben (bijv. door de schaal van elke tekening hetzelfde te houden).

Afronding

- Vraag de kinderen wie zijn prent op wil sturen naar het museum (een foto van de prenten opsturen mag natuurlijk ook).
- Zorg dat de prenten of foto's opgestuurd worden naar het museum:
  Kompasstraat 1a, 9866 AP LUTJEGAST (Gr)
  of
  info@abeltasman.org

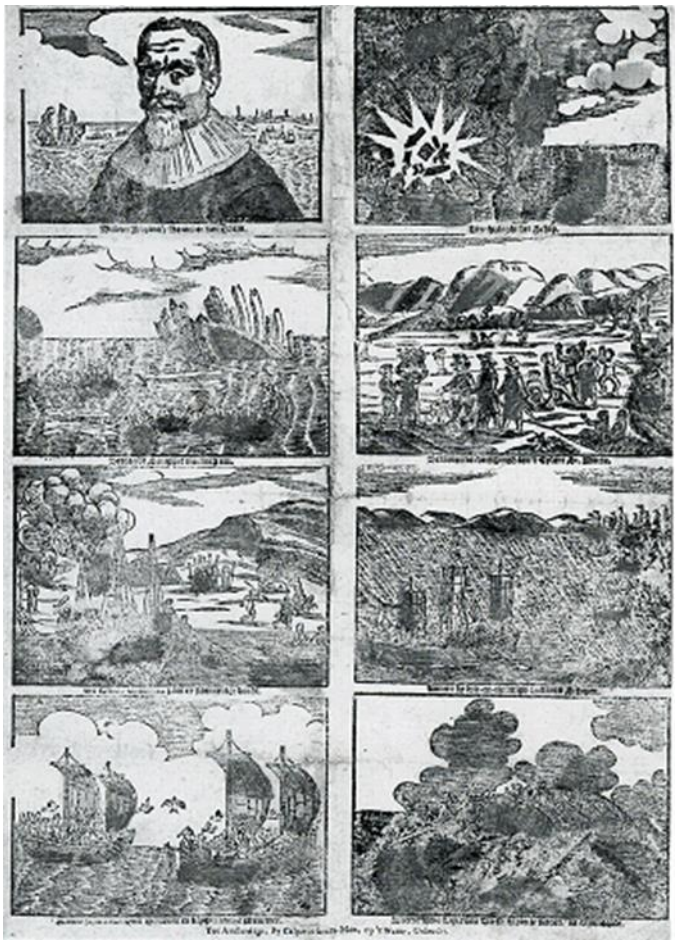

2. prent van de scheepsramp onder schipper Bontekoe

In 1618 vloog het VOC schip van schipper Bontekoe door een ongeluk in brand. Het schip had 35 vaten buskruit aan boord. Je kunt wel raden wat er gebeurde: het schip ontplofte.

De schipper kon met een aantal bemanningsleden in een sloep vluchten. Na een reis vol honger, dorst en gevechten met de inheemse bevolking, werden ze gered door een ander VOC schip.

Schipper Bontekoe hield een journaal, een dagboek bij van zijn reis. Dat werd gedrukt en als boek verkocht. Er stonden ook plaatjes in. Die plaatjes werden nagemaakt en allemaal op één vel goedkoop papier gedrukt. Zo kon iedereen het stripverhaal van de verschrikkelijke reis van schipper Bontekoe kopen en bekijken.

Op het plaatje zie je zo'n prent. Het blad is gedrukt in Amsterdam tussen 1671 en 1711.

3. afbeelding uit het scheepsjournaal van Abel Tasman over de dramatische ontmoeting in de Moordenaarsbaai.

In het scheepsjournaal (reisverslag) dat Abel Tasman bijhield, zijn ook tekeningen te vinden.

Deze tekening gaat over de zijn ontmoeting met de bewoners van Nieuw Zeeland. Die overvallen een roeiboot die van het schip de Zeehaen naar het schip De Heemskerck wil varen. De bemanning van de Heemskerck beschiet het bootje. Er komen vier bemanningsleden om. Hoeveel Nieuw Zeelanders er omkomen, vertelt het verhaal niet.

In de tekening staat ook tekst. Die vertelt wat er op de tekening te zien is:

(A) onze schepen
(B) de prauw die bij ons langsschip voer
(C) de sloep van de Zeehaen, die naar ons schip (= De Heemskerck) kwam roeien en die overmeesterd werd door de inheemsen, die, nadat we ze beschoten, het weer verlieten: toen we zagen dat ze de sloep verlaten hadden, haalde onze schipper het weer terug met onze roeiboot.
(D) Een tekeninge van de prauw van de inheemsen en hoe zij er uitzien.
(E) Onze schepen die weer naar zee varen.

Tasman noemde de baai waar het verhaal zich afspeelt de Moordenaarsbaai.

Verdieping

Deze tekst is bedoeld voor de leerkracht die iets meer wil weten over Abel Tasman.

Abel Tasman

Abel Janszoon Tasman (1603 – 1659) werd geboren in Lutjegast. Als jonge man vertrok hij naar Amsterdam. Daar kreeg hij een baan aan boord van een schip van de VOC. Er moet een wereld voor hem zijn open gegaan. De zeeën en oceanen rond Afrika, Japan en China waren wel even wat anders dan die rond Texel of Schiermonnikoog.

Tasman maakte opvallend snel carrière. Binnen een paar jaar klom hij op van scheepsmaat tot stuurman. Hij stond bekend om zijn grote kennis van de zeeën rond Indonesië en Japan en als een kundig navigator. Het is dan ook niet voor niets dat hij in 1642 de opdracht kreeg om op zoek te gaan naar het legendarische Zuidland en om na te gaan of er daar voor de VOC interessante havens, handelsproducten en handelspartners te vinden waren.

Al véél eerder had men bedacht dat er, omdat er op de noordelijke helft van de aarde een groot continent (Europa) lag, er aan ten zuiden van de evenaar ook een grote landmassa moest liggen. Hoe bleef de aarde anders in evenwicht? Bovendien had de Italiaan Marco Polo in de 13 eeuw een verslag geschreven van zijn reis naar China waarin hij melding maakte van een aantal tot dan toe onbekende landen ten zuidoosten van China. Die landen waren volgens hem rijk aan goudmijnen en specerijen. En volgens Tasmans tijdgenoten bewoond door beschaafde volkeren. De VOC zag zulke handelspartners wel zitten en gaf daarom zoals gezegd in 1642 Tasman de opdracht een zeeroute naar dat Zuidland te gaan zoeken.

Op 14 augustus 1642 voer Tasman met twee schepen, De Heemskerck en de Zeehaen, de haven van Batavia (het huidige Jakarta, Indonesië) uit, op zoek naar het Zuidland.

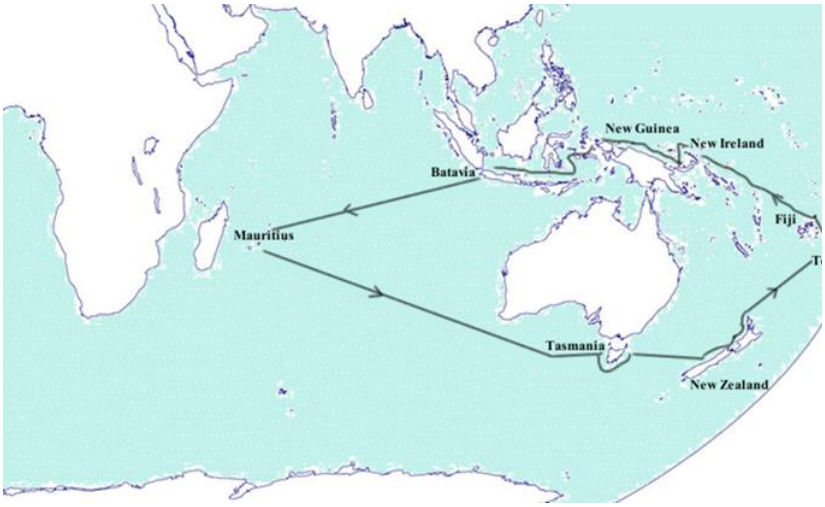

4. De route die Abel Tasman in 1642-43 voer op zijn zoektocht naar het Zuidland.

Gedurende zijn elf maanden durende ontdekkingsreis hield Tasman een journaal, (een dagboek van de reis) bij. Zo, en met hulp van een tekenaar, bracht Tasman de tot dan toe onbekende kusten van het huidige Tasmanië, Australië, Nieuw-Zeeland én een aantal eilandengroepen in de Stille Oceaan (Tonga- en Fiji-eilanden) in kaart.
Zijn ontdekkingen werden bijgetekend in de beroemde 17e eeuwse Atlas van Blaeu.

Gedurende de reis was er ook een tekenaar aan boord, die behalve kustlijnen ook tekeningen maakte van belangwekkende gebeurtenissen, zoals een aanval van Maori's op het schip van Tasman.

5. In Nieuw-Zeeland raakte Tasman slaags met de inheemse bewoners. Drie van zijn bemanningsleden kwamen daarbij om het leven. In zijn scheepsjournaal liet hij zijn tekenaar er een afbeelding van maken.Tasman doopte de baai waar het voorval plaastsvond tot 'Moordenaarsbaai'.

De reis draaide uit op een teleurstelling. In de eerste plaats omdat het legendarische Zuidland niet bleek te bestaan. In de tweede plaats omdat de kusten die Tasman verkende, bewoond bleken te worden door 'wilde' volkeren. De VOC kwam op basis van Tasmans verslagen tot de conclusie dat de nieuw ontdekte gebieden niets te bieden hadden en lieten ze daarom links liggen.

Tasman bleef de laatste jaren van zijn leven in Batavia wonen en voer met een klein handelsschip langs de kusten van het eiland Java, waarbij hij zich o.a. bezighield met veevervoer, met name koeien.

Tasman overleed in oktober l659 in Batavia. Bovenaan in zijn testament staat dat hij vijfentwintig gulden nalaat aan de armen van zijn geboortedorp Lutjegast. De rest van het testament vertelt hoe hij zijn nalatenschap verdeeld moet worden tussen zijn tweede vrouw Jannetje Tjaers en de kinderen van Claesgen, de dochter uit zijn eerste huwelijk.

Ondanks het teleurstellende resultaat van Tasmans expeditie, wordt hij tegenwoordig gezien als een held, zowel in Europa als in het door hem ontdekte Nieuw zeeland. Zijn naam is te vinden in boeken en op het Internet, historici doen onderzoek naar zijn reizen, zijn reisjournaal is vertaald naar modern Nederlands en staat gewoon in de bibliotheek, er is een kinderboek geschreven met als hoofdpersoon zijn dochter Claesje, er bestaat Abel Tasmantabak, er zijn in Australië en Lutjegast monumenten voor hem opgericht, in Nieuw Zeeland is een groot natuurpark naar hem genoemd, er zijn postzegels met zijn portret en in zijn geboorteplaats Lutjegast staat een Abel Tasman museum. Sterker nog: er is een heel eiland naar hem vernoemd: Tasmanië!
Kortom: Abel Tasman en zijn avontuurlijke reis spreken nog steeds tot de verbeelding.

6. In Hobart, op het eiland Tasmanië (zie de kaart rechts), staat een monument voor Abel Tasman. Het monument werd in 1988 gemaakt door Stephen Walker.

7. Het rode eiland op deze kaart is Tasmanië. Het ligt onder de zuidoostkust van Australlë. Tasman ontdekte het in 1624. Hij noemde het Van Diemans Land, naar gouverneur Van Diemen, de man die hem de opdracht had gegeven om het Zuidland te ontdekken. Later werd het eiland omgedoopt tot 'Tasmanië'.

Bronnen: hoe komen we aan informatie over Tasman en zijn reizen?

Abel Tasman was een goed navigator. Het feit dat hij al zijn schepen veilig van kust naar kust wist te brengen was hele geruststelling voor zijn bemanning, maar wel jammer voor ons. Want juist de schepen die op zee vergingen, zijn voor ons tegenwoordig goud waard. Niet zozeer vanwege hun kostbare lading aan specerijen, zijde, luxe houtsoorten of verfijnd Chinees porselein, maar vanwege de mogelijkheid om de schepen en hun lading te onderzoeken. Want dankzij scheepswrakken en hun inhoud zijn er veel voorwerpen bewaard gebleven die ons helpen om een beter beeld te krijgen van de schepen, de navigatie-instrumenten, de lading en het leven aan boord van een VOC schip.

Paradoxaal genoeg zijn de schepen die Tasman veilig van kust naar kust wist te brengen, dus niet bewaard gebleven. En er zijn ook nauwelijks persoonlijke bezittingen van hem over. Eerlijk gezegd weten we helemaal niet zoveel over Tasman. Wát we weten over hemzelf en over zijn reizen, weten we vooral uit geschreven bronnen. Zo hield hij, in opdracht van de VOC, een scheepsjournaal bij tijdens zijn ontdekkingsreis. En uit de stukken van de processen die de VOC tegen hem voerde, kunnen we opmaken dat hij wel eens eigenmachtig optrad, en daardoor bij zijn hoogste bazen niet altijd even populair was. Volgens historici is het opmerkelijk dat Tasman zoveel tochten met dezelfde collega's maakt. Kennelijk konden die beter met hem overweg.

Wat we weten over het leven aan boord van de schepen van Tasman, moeten we vooral afleiden uit wat we meer in z'n algemeenheid weten over het leven aan boord van een VOC schip. Denk aan archeologische vondsten, monumenten en aan schriftelijke bronnen als scheepsjournalen, brieven, processtukken en… aan pamfletten en smartlappen. Want de mensen op het vasteland waren geboeid door spannende en gruwelijke verhalen over scheepsrampen en muiterijen. Dat soort gebeurtenissen werd door voorlezers en straatzangers graag in geuren en kleuren op straat verteld.

Al die bronnen samen schetsen een kleurrijk beeld over het leven aan boord van een VOC schip in de tijd dat Abel Tasman van Lutjegast de wereldzeeën bevoer.

Ondanks het teleurstellende resultaat van Tasmans expeditie, wordt hij tegenwoordig gezien als een held, zowel in Europa als Nieuw zeeland.

Het Abel Tasmanmuseum

Het Abel Tasmanmuseum in Lutjegast is bescheiden van omvang, maar het vertelt een groot en meeslepend verhaal. Het is het verhaal van Abel Tasman, de jongen uit Lutjegast die op zoek ging naar het onbekenden Zuidland.
Het vertelt ook het verhaal van Tasmans werkgever, de VOC, Nederlands eerste grote 'multinational'. En het vertelt het verhaal van de landen die Tasman in opdracht van de VOC ontdekte.

Al die verhalen worden in het museum verteld aan de hand van authentieke 17e eeuwse gebruiksvoorwerpen, (replica's van) navigatie-instrumenten, scheepsmodellen, prenten, boeken, documenten en door hedendaagse kunstvoorwerpen uit de door Tasman ontdekte landen.

8. naast het Abel Tasmanmuseum in Lutjegast staat een kunstwerk van Hans Mes.
Het herinnert aan Abel Tasman en aan zijn avontuur in de Moordenaarsbaai.

Lestips

voor kinderen die wel een extra uitdaging kunnen gebruiken

Mogelijk zitten er in uw klas kinderen met een grote belangstelling voor geschiedenis. Of kinderen die wel wat extra uitdaging kunnen gebruiken. In dat geval kunt u de volgende lestips overwegen:

tip 1: maak zelf een Grote VOC Quiz

voorbereiden

Via http://www.quizizz.com/ kun je gratis online quizzen maken. Wel even een (gratis) account aanmaken. Probeer het zelf even uit. Of laat een whizzkid in je klas het zelf lekker uitvogelen.

uitvoeren

Laat een paar kinderen een quiz maken over de VOC. Mét plaatjes, als het even kan (je kunt foto's uploaden).

Als de quiz klaar is, kun je hem doen. Dat kan met m.b.v. smartphones, tablets of computer. Maar je kunt hem ook klassikaal maken via het digibord.

Iedereen die een mobiele telefoon, tablet of computer heeft, kan meedoen. Wie helemáál de geest krijgt, kan dus bijvoorbeeld ouders uitnodigen om mee te doen. Wel even afspreken wanneer en hoe laat je de quiz open zet. En dan… lekker op dinsdagmiddag met ouders én kinderen de quiz doen. Kijken wie er meer weet over de VOC, de ouders of jouw klas. Bijkomende voordelen: de kinderen herhalen spelenderwijs de lesstof en ouders krijgen al even spelenderwijs zicht op wat hun kinderen allemaal leren in de klas. Dus, hop, pluk die ouders vlak voor 't eind van de dag van het plein en laat ze even meequizzen.

tip 2: lezen en vertellen over leven aan boord van een VOC schip

voorbereiding
Schaf het boek *Zwarte Peper en Scheurbuik* van Vibeke Roeper aan (Amsterdam, 2002). Of leen het uit de bibliotheek. Het boek gaat over kinderen die echt bestaan hebben en die op de één of andere manier bij de VOC betrokken waren. Bijvoorbeeld omdat ze als passagier meereisden op een schip, omdat ze op zo'n schip werkten of… omdat ze en schipbreuk meemaakten. De verhalen zijn spannend en vertellen over het leven (eten, werken, slapen…) op een schip. Er staat ook een spannend (en gruwelijk!) verhaal in over de schipbreuk van de Batavia (u weet wel, dat schip dat op de Bataviawerf in Lelystad nagebouwd wordt).
Bekijk welke hoofdstukken u interessant vindt voor uw klas.
Of laat dat over aan dat ene kind dat zo graag historische verhalen leest.

uitvoering
Laat één of meer kinderen een hoofdstuk uit het boek lezen. Bijvoorbeeld over het eten aan boord van een schip. Laat de kinderen vertellen over wat ze gelezen hebben. Betrek daarna ook de andere kinderen bij het verhaal. Zouden zij iets voelen voor de daghap op een VOC schip? Zouden ze zelf op een VOC schip willen werken?

Tip 3: De klassieke spreekbeurt of boekbespreking

Zit er nog een kind verlegen om een onderwerp voor een spreekbeurt of een boekbespreking? Op http://www.vocsite.nl/boeken/jeugd.html vind je een hele lijst met jeugdboeken over de VOC. Zowel leesboeken als informatieve boeken.

Voor wie nog meer wil weten

Over Abel Tasman

http://tasman375.groningen.nl/
De site oogt wat 'dicht' maar bevat interessante informatie over Abel Tasman.

Vibeke Roeper en Diederick Wildeman, *Het journaal van Abel Tasman 1642-1643*, Den Haag/Zwolle, 2006
Vibeke Roeper en Diederick Wildeman vertaalden Abel Tasmans verslag van zijn reis naar het Zuidland in modern Nederlands. Met afbeeldingen en een interessant inleidend hoofdstuk.

over de VOC

https://www.hetklokhuis.nl/tv-uitzending/3347/VOC
Mooie aflevering van Het Klokhuis over de VOC. Op minuut 11:35 wordt bijvoorbeeld uitgelegd wat een Jacobsstaf is en hoe je die moet gebruiken. Dat navigatie instrument zullen de kinderen ook in het museum gaan zien. Ook het nut van een scheepsjournaal wordt er in uitgelegd.

http://www.schooltv.nl/zoekresultaten/?q=voc#{%22keyword%22%3A%22voc%22%2C%22filter%22%3A{%22agegroups%22%3A[%229-12%22]}%2C%22offset%22%3A0%2C%22max%22%3A30%2C%22sort%22%3A{%22_score%22%3A%22desc%22}}
Achter deze lange link schuilen héél veel mooie filmpjes van schooltv over de VOC, speciaal voor kinderen van 9-12 jaar. Daaronder afleveringen van 'Vaar mee met de VOC', over de weesjongen Jacob die aanmonstert bij de VOC.

http://www.vocsite.nl/index.html
De VOC site biedt een schat aan informatie over de VOC. Geschiedenis, uitleg over navigatie, schepen, bemanning, kinderboeken…. Noem maar op!

Lekker lezen

Roeper, Vibeke, 2002. - ***Zwarte Peper en Scheurbuik*** **: kinderen op reis met de Verenigde Oost-Indische Compagnie**, Amsterdam, Querido, 2002.

Vanaf ca. 10 jaar. Belevenissen van twaalf jongens en meisjes van vier tot achttien jaar, die als scheepsjongen of passagier meevoeren met schepen van de Verenigde Oost-Indische Compagnie (1601-1798) naar Azië. Gewoon aanschaffen voor de school. Want ook héél interessant voor juffen en meesters die verhalen over de VOC willen vertellen die dicht bij kinderen liggen.

http://www.vocsite.nl/boeken/jeugd.html

Op deze pagina van de VOC site vindt je een hele lijst met mooie, spannende kinderboeken over de VOC. Zowel leesboeken als informatieve boeken.

Tekst bij de Powerpoint

Als je de Powerpoint opent, zie je onder de dia's tekst staan. Ze geven uitleg over wat er op de dia's te zien is.
Dezelfde teksten vind je ook hieronder. Als je wilt, kun je ze uitprinten, zodat je ze bij de hand hebt als je de dia's op volledig scherm laat zien.

1.
Postzegels uit Australië en de Salomon Eilanden met het portret van Abel Tasman.

Rechtsboven: het rode eiland ten zuidoosten van de kust van Australië werd in 1642 ontdekt door Abel Tasman. Hij noemde het Van Diemans Land, naar gouverneur Van Diemen, de man die hem de opdracht had gegeven om het Zuidland te ontdekken. Tegenwoordig heet het, naar zijn ontdekker, 'Tasmanië'.

Linksonder: naast het Abel Tasmanmuseum in Lutjegast staat een kunstwerk van Hans Mes. Het herinnert aan Abel Tasman en aan zijn avontuur in de Moordenaarsbaai.

Rechtsonder: In Hobart, op het eiland Tasmanië, staat een monument voor Abel Tasman. Het werd in 1988 gemaak door Stephen Walker.

2.
In 1942 vertrok Abel Tasman met twee schepen uit de haven van Batavia met de opdracht om het Zuidland te zoeken. Hij voer eerst naar Mauritius om daar goederen voor de VOC heen te brengen. In Mauritius repareerde hij zij schepen en sloeg hij water en voedsel in. Vervolgens vertrok hij richting Australië. Op zijn tocht ontdekte hij Tasmanië (dat hij Van Diemensland noemde), Nieuw Zeeland, Tonga en de Fiji eilanden.

3.
Het groene eiland rechtsonder op de kaart is Australië. Het kleine eilandje er recht onder is Tasmanië. De twee smalle groene eilanden ten zuidoosten van Australië zijn het Noorder- en het Zuidereiland, die samen Nieuw Zeeland vormen.

4.
In 1618 vloog het VOC schip van schipper Bontekoe door een ongeluk in brand. Het had 35 vaten buskruit aan boord. Het schip ontplofte. De schipper kon met een aantal bemanningsleden in een sloep vluchten. Na een reis vol honger, dorst en gevechten met de inheemse bevolking, werden ze gered door een ander VOC schip.

Op het plaatje zie je de oudst bekende volksprent van het Journaal van Bontekoe, gedrukt door Casparus Lootsman in Amsterdam tussen 1671 en 1711. De houtsneden werden eerder gebruikt voor de boekuitgaven van het Journaal (het verslag dat Bontekoe maakte tijdens de

reis). Lootsman drukte alle prenten uit het boek af op één vel. Zo konden mensen voor weinig geld het 'stripverhaal' van de schipbreuk van Bontekoe kopen.

5.
In 1924 schreef Johan Fabricius een spannend kinderboek over de scheepsramp: 'Scheepsjongens van Bontekoe'. Het werd een beroemd kinderboek. Zo beroemd, dat kunstenaar Jan van Druten in 1968 een beeld maakte van de hoofdpersonen. Het staat aan de haven in Hoorn, de plaats waar Bontekoe vandaan vertrok. In 2007 werd het boek verfilmd. Je vindt de trailer op: https://www.youtube.com/watch?v=8OhpElWZ6bk

6.
In het scheepsjournaal (reisverslag) dat Tasman bijhield, zijn ook tekeningen te vinden. Deze tekening gaat over de Moordenaarsbaai.
In het Abel Tasmanmuseum vertelt de erfgoedmeester/juf hoe Tasman slaags raakte met de inheemse bewoners van Nieuw Zeeland. Drie van Tasmans bemanninsleden sneuvelden (hoeveel Maori er sneuvelden, vertelt het verhaal niet). Tasman noemde de baai waar dit gebeurde de Moordenaarsbaai.
Tegenwoordig heet diezelfde baai 'Golden Bay'. De Golden Bay is een toeristische trekpleister vanwege de mooie natuur en de goudgele stranden.

In de tekening staan letters en verklarende teksten geschreven:
(A) onze schepen
(B) de prauw (= een smalle roeiboot) die bij ons langsschip voer
(C) de sloep van de Zeehaen, die naar ons schip (= De Heemskerck) kwam roeien en die overmeesterd werd door de inheemsen, die, nadat we ze beschoten, het weer verlieten: toen we zagen dat ze de sloep verlaten hadden, haalde onze schipper het weer terug met onze roeiboot.
(D) Een tekeninge van de prauw van de inheemsen en hoe zij er uitzien.
(E) Onze schepen die weer naar zee varen.

7.
Moordenaarsbaai heet tegenwoordig 'Golden Bay'. Het is een toeristische trekpleister vanwege de mooie natuur en de goudgele stranden.